

The Components of Self-Knowledge and Affiliation with Delinquent Peers at Tendency to Addiction among High School Student Girls

Elyas Nikooy Koupas¹, Zeinab Karimi², Zahra Asoodeh Nalkiashari³, Jalal Younesi^{4*}

1. MA Student of Rehabilitation Counseling, Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.
2. MA Student of Educational Psychology, Tehran University of Shahid Rajaei Teacher Training, Tehran, Iran.
3. MA Student of School Counseling, Tehran University of Shahid Rajaei Teacher Training, Tehran, Iran.
4. Associate Professor, Department of Rehabilitation Counseling, Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Received: 14 Jun 2017, Accepted: 26 Jul 2017

Abstract

Background: The aim of current study was to investigate the existence of any possible relationship between the components of self-knowledge and affiliation with delinquent peers at tendency to addiction among high school student girls.

Materials and Methods: The research method is correlation. 132 high school student girls were selected through a random cluster sampling method in 2014-2015 academic years, and responded to the self-knowledge, affiliation with delinquent peers, and tendency to addiction scale questionnaires. For data analysis, the Pearson coefficient and stepwise regression are used.

Results: The findings of the study showed that, among the components of self knowledge, there is a meaningful and negative relationship between self-observation with tendency to addiction ($p < 0.01$) and a positive relationship between social-comparison and social-feedbacks with tendency to addiction ($p < 0.01$).

Conclusion: According to the obtained results, with adjustment of self-knowledge and also psychological holding classes for teenager to select appropriate friends and peers, tendency to addiction can be reduced.

Keywords: Affiliation with delinquent peers, High school student girls, Self-knowledge, Tendency to addiction.

*Corresponding Author:

Address: Department of Rehabilitation Counseling, Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Email: jyunesi@uswr.ac.ir

بررسی مؤلفه های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد در دانش آموزان دختر دبیرستانی

الیاس نیکوی کوپس^۱، زینب کریمی^۲، زهرا آسوده نالکیاشری^۳، دکترسید جلال یونسی^{۴*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره توان بخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران، تهران، ایران.
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، تهران، ایران.
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره تحصیلی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، تهران، ایران.
۴. دانشیار، گروه مشاوره توان بخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۹۶/۳/۲۴، تاریخ پذیرش: ۹۶/۵/۴

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین مولفه های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد در دانش آموزان دختر دبیرستانی انجام شد.

مواد و روش ها: روش این پژوهش از نوع همبستگی است. ۱۳۲ دانش آموز دبیرستانی دختر، در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ به شیوه نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب شدند و به پرسش نامه ی منابع شناخت خود، همنشینی با همسالان بزهکار و گرایش به اعتیاد پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش هم بستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شده است.

یافته ها: نتایج تحقیق نشان می دهد که از بین مولفه های منابع شناخت خود، بین خودمشاهده گری با گرایش به اعتیاد رابطه منفی و معنادار وجود دارد ($p < 0/01$) و بین پسخوراند اجتماعی و مقایسه اجتماعی با گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($p < 0/01$) هم چنین بین همنشینی با همسالان بزهکار و گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($p < 0/01$).

نتیجه گیری: باتوجه به نتایج به دست آمده، با تعدیل منابع شناخت خود و هم چنین برگزاری کلاس های روان شناختی برای نوجوان برای انتخاب دوست و همسال مناسب، می توان گرایش نوجوانان را به سمت مواد کاهش داد.
واژگان کلیدی: همنشینی با همسالان بزهکار، دانش آموز دختر دبیرستانی، منابع شناخت خود، گرایش به اعتیاد.

*نویسنده مسئول: ایران، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران، گروه مشاوره توان بخشی.

Email: jyounesi@uswr.ac.ir

مقدمه

از آن جا که نوجوانی دوره ی مهم از رشد و تغییر جسمی، روانی و اجتماعی می باشد، متأسفانه این دوره می تواند زمانی برای به وجود آمدن تهدیدهای متعددی باشد، که سلامت و بهزستی نوجوانان را به خطر می اندازد (۱). در واقع در این مرحله، نوجوان به دلیل خود محور بودن و عدم درک صحیح و یکپارچه از عواقب رفتارمخاطره آمیز خود، می تواند مرحله مهمی برای شروع رفتارهای پرخطر از قبیل مصرف سیگار، مواد مخدر و الکل باشد (۲). هم چنین با توجه به اینکه گرایش به سمت مواد سنتی و صنعتی در چند دهه اخیر افزایش چشم گیری داشته است، این امر منجر به آن گردیده است، که مشکلات جسمانی، فردی و به تبع آن مشکلات اجتماعی شیوع بیشتری پیدا کند (۳). هم چنین در تحقیقی ملی که صدیق (۲۰۰۴) (۴) در ایران بر روی دانش آموزان راهنمایی و متوسطه انجام داد، نتایج پژوهش نشان می دهد که ۲۳/۳ درصد از دانش آموزان در خطر مصرف سیگار، ۱۵/۸ درصد در معرض خطر مصرف مشروبات الکلی و ۱۳/۳ درصد در معرض خطر مصرف مواد قرار دارند. از این رو با توجه به استفاده گسترده از مواد مخدر در دوره نوجوانی، برجسته نمودن شیوع مشکلاتی که ناشی از مصرف مواد در این دوره می باشد، می تواند در پیشگیری از گرایش بیشتر نوجوانان به سمت مواد حایز اهمیت باشد (۵). هم چنین با توجه به آمارهای سازمان ملی و بهداشت مصرف مواد مخدر (۲۰۰۶)، برآورد شده است یک و نیم میلیون از نوجوانان به اختلال مصرف مواد مبتلا می باشند. که از این آمار تنها یازده هزار نفر از آنان (۷درصد)، برای این اختلال درمان دریافت می کنند (۶). این شکاف درمانی ممکن به دلیل عوامل مختلفی از جمله: پوشش خدمات درمانی ضعیف، انگیزه پایین توسط نوجوان یا پدر و مادر آنان، فاقد برنامه تخصصی در درمان این نوجوانان و هم چنین کیفیت نامناسب خدمات درمانی مورد نیاز این افراد باشد. از سویی، تحقیقات زیست شناختی در ارتباط با مغز نوجوانان نشان دهنده این امر می باشد، که در

نوجوانان کورتکس پیش پیشانی که مسئولیت نظارت بر تکانشگری، تعیین هدف، استدلال و قضاوت را برعهده دارد، هنوز به صورت کامل بالغ نشده است. و بصورت همزمان نوکلئوس اکومبنس نیز هنوز در حال کامل شدن می باشد و این امر ممکن است منجر به افزایش تمایل نوجوانان برای جستجوی هیجان و کارهای مخاطره آمیز در این دوره باشد (۷). ولی آن چه که در دوره نوجوانی می تواند نقش بسیار سازنده یا مخرب در گرایش نوجوانان نسبت به زندگی داشته باشد، همنشینی و روابط نزدیک آنان با کسانی است که نوجوان در فرآیند شکل گیری استقلال و جدایی نسبی از خانواده خود تجربه می کند. در واقع در سنین نوجوانی تأثیر گذاری گروه همسالان، حتی بیشتر از خانواده می باشد (۸) و این امر می تواند خطراتی مانند همنشینی با همسالان بزهکار را در نوجوانان افزایش دهد. منظور از همسالان بزهکار، همنشینی نوجوان با همسالانی است که رفتارهای خلاف قانون از قبیل حمل سلاح، آسیب رساندن به دیگران، شرکت در درگیری و سوء مصرف مواد مخدر و الکل را مرتکب می شوند (۹). در واقع با توجه به نظریه های عمده اجتماعی و رفتاری، از بعد عوامل اجتماعی تأثیر گذار در نوجوانان، همسالان را به عنوان عامل عمده گرایش نوجوان به سمت رفتارهای مخاطره آمیز و ناسالم می دانند (۱۰). هم چنین تحقیقات نشان می دهند تعداد رفتار انحرافی در بین افرادی که دو تن یا بیشتر دوست منحرف دارند، ۴۰ درصد بیشتر از افرادی است که هیچ دوست منحرفی نداشته اند (۱۱). در بین متغیرها و عواملی که می تواند در گرایش نوجوانان به سمت اعتیاد و سایر رفتار پرخطر می تواند نقش بسزایی ایفا کند، عدم تعادل در منابع شناخت خود در این نوجوانان می باشد. مهارت منابع تکوین خود روشی است که براساس نظریات یونگ و شونمن و با تکیه بر اصل آگاهی و خود تنظیمی شکل گرفته است و به پرورش حرمت نفس و افزایش سلامت روان می انجامد (۱۲). با نگاهی اجمالی به خود انسان می توانیم حضور سه منبع را در فرآیند تکوین خود ببینیم. این سه منبع عبارت اند از: الف)

دیگر با توجه به نتایج تحقیق کولج (۲۰۰۵)، از آن جایی که مهم ترین عامل در گرایش به اعتیاد در نوجوانان، دوستانی هستند که خود مبتلا به اعتیاد هستند و این افراد را با مصرف مواد آشنا می کنند (۱۹) و هم چنین از بین مجموعه عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر همنشینی با همسالان بزهکار و گرایش به اعتیاد، نقش عوامل شخصیتی و مستعد کننده می تواند بسیار مهم باشد و تحقیقات همایونی (۲۰۱۱) که به بررسی ویژگی های شخصیتی این افراد پرداخته است و گزارش می دهد این افراد نسبت به افراد سالم از نمرات بالایی در نوروتیک و هم چنین باز بودن نسبت به تجارب بیرونی برخوردار هستند (۲۰)، تایید کننده این امر است که افرادی که گرایش به مواد دارند، از لحاظ ویژگی های شخصیتی و محیط پیرامونی خود مستعد گرایش به مواد هستند. هم چنین نتایج تحقیقات شاهدی و همکاران (۲۰۱۳) نشان می دهد که گرایش به سمت مواد در نوجوانان بیش از حد انتظار افزایش یافته است و از آن جایی که والدین دانش کمی در ارتباط با مواد و سو مصرف آن دارند، برگزاری جلسات روان شناختی مناسب و هدف گرا برای پیش گیری از عواملی که می تواند منجر به اعتیاد در نوجوانان شود بسیار ضروری می باشد (۲۱). از این رو، هدف از تحقیق حاضر، بررسی رابطه بین مؤلفه های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد می باشد.

مواد و روش ها

جامعه، نمونه و شیوه نمونه گیری
این پژوهش از نوع همبستگی است. داده های گردآوری شده برای تجزیه و تحلیل وارد نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفتند. در پژوهش حاضر مؤلفه های منابع شناخت خود (خودمشاهده گری، مقایسه اجتماعی و پسخوراند اجتماعی) و همنشینی با همسالان بزهکار به عنوان متغیرهای پیش بین و گرایش به اعتیاد به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته

خودمشاهده گری، ب) مقایسه اجتماعی و ج) پسخوراند اجتماعی. خودمشاهده گری عبارت است از آگاهی و دقت در حالات، افکار و احساسات خود، که به واسطه آن می توان بسیاری از عادات و رفتارهای نامطلوب را در خود کنترل یا حذف نمود. این منبع با باز نمودن باب فراشناخت حتی می تواند به عنوان عاملی در ایجاد و حفظ بسیاری از اختلالات روانی و یا درمان آن ها مدنظر قرار گیرد (۱۳). از سویی دیگر، هنگامی که فرد معیار قضاوت دیگران را به عنوان خود سنجی قرار می دهد به عنوان مقایسه اجتماعی شناخته می شود و این منبع منجر به کاهش بی ثباتی در ارزش یابی و کنترل خود می شود و مقایسه با بالاتر از خود اغلب به نارضایتی مقایسه کننده و مقایسه با پایین تر از خود، رضایت و یا عبرت آموزی را برای فرد مقایسه کننده در پی دارد (۱۴). پسخوراند اجتماعی نیز دیدگاهی است که دیگران در ارتباط با اعمال، رفتار، عقاید و حتی قیافه ظاهری فرد بیان می کنند و می تواند برای او زمینه ای را فراهم آورد که براساس آن تغییرات لازم را در خود به وجود آورد (۱۵). در منابع شناخت خود، سلامتی زمانی حاصل میشود که انرژی روانی به طور مساوی در بین سه مقیاس خود مشاهده گری-پسخوراند اجتماعی-و مقایسه اجتماعی توزیع شود. در این ارتباط یونسی و محمدی (۲۰۰۴)، در خصوص تنظیم منابع شناخت خود برای تغییر نگرش دانش آموزان در مورد اعتیاد، پژوهشی مداخله ای انجام دادند، در این پژوهش دانش آموزان دبیرستانی توسط تشدید مقایسه اجتماعی (مقایسه با پایین تر از خود) تغییر نگرش محسوسی در مورد اعتیاد نشان دادند (۱۶). هم چنین محققان بیان داشتند که با منابع تکوین خود و تشدید فیدبک اجتماعی می توان در قالب رویکرد نشر اطلاعات مدلی برای پیش گیری از اعتیاد داشت که کارایی آن در بین نوجوانان به اثبات رسیده است (۱۷). با توجه به مباحث بیان شده، و هم چنین در نتیجه تحقیق میلر و همکاران که ارتباط مستقیمی را با پولی که روزانه صرف مواد می شود و حوادث جنایی که برای فراهم کردن آن مبلغ پول در سطح جامعه اتفاق می افتد، را گزارش می دهند (۱۸) و از سویی

این پرسش نامه دارای ۱۶ سوال است و هدف کلی آن بررسی میزان تمایل به اعتیاد از سه بعد اجتماعی، فردی و محیطی در افراد مختلف می باشد. این پرسش نامه به صورت محقق ساخته و با استفاده از برخی منابع علمی از قبیل فرچاد و همکاران (۱۳۸۵)، طراحی گردیده است. طیف پاسخ دهی به پرسش نامه به صورت لیکرت می باشد که آزمودنی براساس مقیاس پنج درجه ای به آن پاسخ می دهد. کمترین درجه ۱ و بالاترین درجه برای هر سوال نمره ۵ می باشد. بدین ترتیب، به منظور به دست آوردن امتیاز کلی پرسش نامه، مجموع امتیاز همه سوالات را با هم جمع می نماییم. بدیهی است که این امتیاز دامنه ای از ۱۶ تا ۸۰ خواهد داشت و هر چه این امتیاز بالاتر باشد، بیان گر میزان تمایل بیشتر شخص پاسخ دهنده به اعتیاد خواهد بود و برعکس.

طی یک بررسی در داخل کشور، ضریب کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۲. به دست آمد (۲۲).

پرسش نامه همشینی با همسالان بزهکار (Affiliation with Delinquent peers Scale)

پرسش نامه همشینی با همسالان بزهکار توسط پاسکال و همکاران (۲۰۰۳)، طراحی شده است و سوالات آن درباره ارتباط نوجوانان با همسالانی است که رفتارهایی چون سومصرف الکل و مواد مخدر، شرکت در نزاع و حمل سلاح را نشان می دهد. این پرسش نامه دارای ۸ سوال است که آزمودنی براساس مقیاس چهار درجه ای لیکرت کمترین صفر درجه و بالاترین درجه برای هر سوال ۴ به آن پاسخ می دهد. در طی یک بررسی ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۰. درصد بود. در پژوهش درگاهی و همکاران (۱۳۹۳) آلفای کرونباخ ۰/۷۷. به دست آمده است (۲۳).

پرسش نامه منابع شناخت خود

این مقیاس توسط یونسی و همکاران در سال ۱۳۹۵ تهیه و بروی ۸۰۰ نفر از زنان و مردان شهر تهران استاندارد یابی شد. تعداد سوالات این مقیاس ۳۰ سوال که با نظام

شده است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان دختر سال دوم مقطع دبیرستان شهر تهران در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ تشکیل داده اند. نمونه گیری در این پژوهش به روش خوشه ای چند مرحله ای بوده است بدین معنی که ابتدا از چهار منطقه آموزشی و پرورش شهر تهران (شمال، جنوب، شرق و غرب)، منطقه شرق تهران و آنگاه از کلیه مدارس متوسطه شرق شهر تهران، چهار مدرسه انتخاب شدند و سپس از هر مدرسه کلاس پایه دوم و در نهایت ۱۴۰ نفر از دانش آموزان پایه دوم متوسطه براساس جدول کرجسی و مورگان (Krejci & Morgan, 1970:607) جهت شرکت در پژوهش انتخاب شدند، و به پرسش نامه های تحقیق پاسخ دادند. و پس از این که اهداف پژوهش بصورت کامل تشریح داده شد، پرسش نامه های تحقیق به منظور پاسخ گویی در اختیار دانش آموزان قرار گرفت تا با اختصاص زمان تقریباً ۱۵ دقیقه تکمیل نمایند. هم چنین در ارتباط با ملاک های ورود و خروج آزمودنی ها، دانش آموزانی که پرونده بیماری های روان پزشکی و تشخیص سایر اختلالات و سابقه بستری در بیمارستان های روانی را نداشتند (براساس پرونده های پزشکی موجود در مدرسه)، هم چنین تمایل و رغبت برای شرکت در پژوهش را داشتند (از طریق مصاحبه ای که از آن ها صورت گرفت، مشخص شد)، در پژوهش شرکت داده شدند. وهم چنین ضمن اطمینان دهی در مورد محرمانه ماندن اطلاعات و آماده ساختن افراد نمونه تحقیق از لحاظ روحی و روانی برای شرکت در پژوهش، از نکات اخلاقی رعایت شده در این پژوهش بود. که در نهایت پرسش نامه ها بصورت همزمان، توسط نویسندگان مقاله بر روی دانش آموزان اجرا گردید، که از این تعداد، ۸ شرکت کننده پرسشنامه را به صورت ناقص تکمیل نمودند، که از احتساب در تحلیل آماری خارج شدند. براین اساس در نهایت ۱۳۲ نفر در پژوهش شرکت کردند.

ابزار تحقیق

پرسش نامه میزان تمایل به اعتیاد (Tendency to Addiction Scale)

معیار) و آمار استنباطی به روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام تجزیه و تحلیل شدند.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی (تعداد، میانگین و انحراف معیار) متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار
۱. هم نشینی با همسالان بزهکار	۱۳۲	۵/۲۱	۴/۹۴
۲. گرایش به اعتیاد	۱۳۲	۳۵/۹۴	۷/۰۴
۳. منابع شناخت خود	۱۳۲	۸۴/۱۴	۱۲/۸۷
۴. خود مشاهده گری	۱۳۲	۳۰/۸۰	۴/۱۹
۵. مقایسه اجتماعی	۱۳۲	۲۷/۱۳	۵/۸۳
۶. باز خورد اجتماعی	۱۳۲	۲۶/۲۰	۶/۰۷

در جدول ۱، اطلاعات توصیفی (تعداد، میانگین و انحراف معیار) متغیرهای پژوهش گزارش شده است. به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که در جدول ۲ نشان داده شده است.

پاسخدهی ۴ گزینه ای لیکرت مشخص می گردد. جواب آزمودنی در این پرسش نامه شامل: کاملاً مخالفم (نمره ۱)، مخالفم (نمره ۲)، موافقم (نمره ۳) و کاملاً موافقم (نمره ۴) می باشد. سوالات این مقیاس جویای نظر آزمودنی در ارتباط با خود مشاهده گری (شامل سوالات: ۱-۲-۶-۱۰-۱۲-۱۶-۱۷-۲۴-۲۷-۲۹)، مقایسه اجتماعی (شامل سوالات: ۳-۷-۹-۱۳-۱۵-۱۸-۱۹-۲۱-۲۳-۲۶)، باز خورد اجتماعی (شامل سوالات: ۴-۵-۸-۱۱-۱۴-۲۰-۲۲-۲۵-۲۸-۳۰) است. نتایج تحلیل های آماری مرتبط با پایایی درونی مقیاس منابع شناخت خود حکایت از وجود معیارهای روان سنجی مطلوب در این مقیاس دارد. نتایج پایایی درونی آزمون بسیار خوب بوده و آلفا برای ۳۰ سوال، بدون اینکه سوالی به دلیل ضعف در همبستگی با کل مقیاس حذف گردد، مساوی ۰/۸۶ بود. همچنین ضریب دونیمه کردن برای دو بخش ۱۵ سوالی مقیاس منابع شناخت خود مساوی ۰/۷۹ بود که هر دو نشان از پایایی درونی بسیار خوبی برای مقایسه منابع شناخت خود می باشد.

یافته ها

داده های گرد آوری شده به وسیله نرم افزار SPSS-18 و با توجه به آمار توصیفی (میانگین و انحراف

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
۱. هم نشینی با همسالان بزهکار	۱	-	-	-	-
۲. گرایش به اعتیاد	**./۳۲	۲	-	-	-
۳. خود مشاهده گری	**./۱۵	**-/۸۲	۳	-	-
۴. مقایسه اجتماعی	**./۱۴	**./۴۹	**./۳۱	۴	-
۵. پسخوراند اجتماعی	**./۴۲	**./۱۲	**./۲۱	**./۷۱	۵

ضریب همبستگی ۰/۳۲، رابطه معنادار وجود دارد. هم چنین بین متغیر گرایش به اعتیاد با خود مشاهده گری با ضریب همبستگی ۰/۸۲-، مقایسه اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۴۹، و

ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است. براساس یافته های جدول بین متغیرهای همشینی با همسالان بزهکار و گرایش به اعتیاد با

و متغیر مولفه های منابع شناخت خود به عنوان متغیر پیش بین در نظر گرفته شده است و در گام دوم متغیر همنشینی با همسالان بزهکار به عنوان متغیر پیش بین و متغیر گرایش به اعتیاد به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است که در جدول ۲ نشان داده شده است.

پسخوراند اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۱۲. رابطه معنا دار وجود دارد. در ادامه به منظور تعیین مفروضه های گرایش به اعتیاد و این که آیا مولفه های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار می تواند گرایش به اعتیاد را در دانش آموزان پیش بینی کند از رگرسیون گام به گام استفاده شد. بدین ترتیب در گام اول گرایش به اعتیاد به عنوان متغیر ملاک

جدول ۳. نتایج رگرسیون

گام ها	متغیرها	R	r ²	F	B	Beta	T	sig
اول	منابع شناخت خود	۰/۵۲	۰/۰۳	۳۵	-۰/۳۵	-۰/۵۲	-۰/۵۹	۰/۰۰
دوم	همنشینی با همسالان بزهکار	۰/۳۲	۰/۱۰	۱۵/۲۲	۰/۴۶	۰/۳۲	۳/۹۰	۰/۰۰

بحث

از آن جایی که در هر زمینه ای پیش گیری بهتر از درمان است و برای پیش گیری از یک پدیده، شناسایی عوامل موثر بر آن ضروری است، بنابراین توجه به عواملی که منجر به گرایش به سومصرف مواد مخدر می شود، حائز اهمیت می باشد، چرا که شناسایی عوامل موثر در یک پدیده قدرت پیش بینی را تسهیل کرده و متخصصان را در جهت پیش گیری اولیه و تدوین مداخله های آموزش برای افراد در معرض خطر یاری می هد. از سویی دیگر، از آن جایی که نوجوانان سرمایه ی معنوی جامعه می باشند و سلامت روح و جسم آن ها تضمین کننده ی سلامت جامعه در آینده می باشد. بنابراین مسایل آنان از جمله مسایلی است که باید به آن ها توجه ویژه ای مبذول داشت بررسی ریشه ای مسایل آنان، برای رسیدن به یک جامعه ایده آل شرط ضروری است و از آن جایی که عوامل روان شناختی و بین فردی می تواند تاثیر چشم گیری در گرایش افراد به سمت مواد داشته باشد، این رو، این تحقیق با هدف بررسی رابطه بین مولفه های منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد در صدد می باشد نقش عوامل فردی و اجتماعی را در گرایش افراد به اعتیاد تبیین

با توجه به یافته های جدول ۳، نتایج رگرسیون گام به گام نشان می دهد که منابع شناخت خود، همبستگی بالا و معناداری با گرایش به اعتیاد دارد و در مرحله اول وارد مدل می شود. هم چنین در مرحله بعد همنشینی با همسالان بزهکار وارد معادله می شود. در نهایت متغیرهای منابع شناخت خود و همنشینی با همسالان بزهکار ۱۰٪ درصد از واریانس گرایش به اعتیاد را پیش بینی نمایند. از سویی ضریب تاثیر منابع شناخت خود $B = -0.35$ و $B = 0.46$ است. در واقع متغیر منابع شناخت خود به صورت منفی گرایش به اعتیاد را پیش بینی می کنند و با افزایش تعادل در منابع شناخت خود، گرایش به اعتیاد کاهش می یابد و متغیر همنشینی با همسالان بزهکار به صورت مثبت گرایش به اعتیاد را پیش بینی می کند و با کاهش همنشینی با همسالان بزهکار گرایش به اعتیاد نیز کاهش پیدا می کند. ذکر این نکته ضروری است که پیش بینی متغیر ملاک براساس متغیرهای پیش بین در $p < 0.01$ معنی دار است.

نماید. نتایج تحقیق حاضر بیان گر این امر می باشد که از بین مولفه های منابع شناخت خود، بین خود مشاهده گری و گرایش به اعتیاد رابطه منفی و معنادار وجود دارد. در واقع زمانی که افراد بتوانند از این منبع شناخت خود به نحو مطلوبی استفاده نمایند، گرایش به استفاده از مواد مخدر در آن ها کاهش می یابد. افراد با استفاده از خود مشاهده گری علاوه بر این که آگاهی بر حالات، افکار و احساسات خود می یابند، بسیاری از تغییرات مهم را نیز در خود ایجاد می کنند و همان طور که ولز (۲۰۰۲) بیان می کند، این منبع با به کار گیری سیستم خود تنظیمی می تواند بسیاری از افکار و عواطف و در کل شناخت ما را تحت تاثیر قرار دهد (۱۳). هم چنین نتایج مطالعات دیگری نشان دهنده این امر می باشد که عدم تعادل در خود مشاهده گری و کاهش شدید آن می تواند کاهش ارزیابی در مورد توان مندی های خود را در برداشته باشد و این گونه افراد می توانند مستعد کاهش اعتماد به نفس و حس صلاحیت و در نتیجه گرایش بیشتر به سمت مواد مخدر را از خود نشان دهند (۲۴). از سویی دیگر، بین مولفه های دیگر منابع شناخت خود یعنی مقایسه اجتماعی و پسخوراند اجتماعی با گرایش مثبت به اعتیاد رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. و این امر بدان معناست که تشدید استفاده در این منابع می تواند افراد را در گرایش به سمت مواد مخدر سوق دهد. و نتایج این مطالعه با تحقیقات نیکخواه و همکاران (۲۰۱۰) و همچنین نتیجه تحقیق یونسی و محمدی (۲۰۰۴) در خصوص تنظیم منابع شناخت خود برای تغییر نگرش دانش آموزان در مورد اعتیاد همخوانی دارد (۱۶، ۱۷). در تایید نتایج این تحقیق، وودرف - برن (۲۰۰۱) در تحقیقشان درباره افزایش شدید خود مشاهده گری و کاهش شدید در به کارگیری مقایسه اجتماعی و پسخوراند اجتماعی به این نتیجه دست یافتند که افزایش شدید خود مشاهده گری سبب نوع اشتغال ذهنی و در نتیجه نوع شدت توجه تمرکز یافته بر خود می شود که می تواند منتهی به سندرم ها و اختلالات بالینی متعدد نظیر افسردگی، اضطراب اجتماعی و عدم اعتماد بنفس و مترتب

بر آن الکلسم یا گرایش به سوی مواد مخدر گردد (۲۵). بنابراین در منابع شناخت خود سلامتی زمانی حاصل می شود که انرژی روانی به طور مساوی در بین سه مقیاس خود مشاهده گری - پسخوراند اجتماعی - و مقایسه اجتماعی توزیع شود. هم چنین نتایج این پژوهش نشان می دهد بین همشینی با همسالان بزهکار با گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در واقع هر چقدر افراد خود را بیشتر در معرض همشینی با همسالانی قرار دهند که آن ها را به کارهای خلاف قانون و عرف بکشاند احتمال اینکه گرایش به سمت مواد مخدر پیدا کنند نیز بیشتر است. در تایید این امر، با توجه به نظریه یادگیری اجتماعی بندورا الگوهای نقش از جمله همسالان و دوستان در گرایش نوجوانان به سمت رفتارهای پرخطر از اهمیت بالایی برخوردار است (۲۶). در واقع یکی از عوامل مهمی که می تواند در نخستین مصرف مواد توسط نوجوانان نقش مهمی را ایفا نماید، مقبولیت اجتماعی آنان نزد همسالان و فشار وارد شده از سوی آنان برای تجربه نخستین مصرف مواد می باشد و عوامل دیگری نظیر شخصیت و خصوصیات زیستی فرد در نحوه ادراک فرد از اثرات این مواد و میزان ایجاد تغییرات در ساختار مغز بر اثر مصرف مکرر آن اهمیت دارد. در واقع در راستای مطالب بیان شده در اهمیت عوامل محیطی در گرایش به اعتیاد و به ویژه در سنین نوجوانی که شخص همانند سازی بیشتری را با همسالان جهت کسب استقلال از خانواده در روابط خود ایجاد می کند، از این رو باید خانواده ها و نوجوانان در ارتباط با این مرحله از زندگی آموزش های لازم را در برخورد با مسایل و مشکلاتی که با آن مواجه می گردند، دریافت نمایند. با توجه به اظهارات (کاپلان و سادوک، ۲۰۱۵) اعتیاد، «بیماری مغز» است، یعنی فرآیند حیاتی که رفتار اختیاری مصرف مواد را به مصرف جبری مواد تبدیل می کند و ریشه در ساختمان و شیمی اعصاب مغز دارد (۲۷). از این رو آن چه که در جلوگیری از مصرف مواد بیش از پیش قبل از ابتلاء به مصرف مواد اهمیت دارد، آموزش به نوجوانان برای چگونگی استفاده از توانایی

نتیجه گیری

با توجه به نتایج تحقیق حاضر که بیان گر رابطه معنادار بین عدم تعادل قوای شناختی و هم چنین همشینی با همسالان بزهکار در گرایش نوجوانان به سمت رفتارهای اعتیادی می باشد، از این رو مشاوران مدارس و هم چنین مسئولان آموزش و پرورش در درکنار آموزش کتب درسی باید به بهزیستی و تعادل روانشناختی این دانش آموزان، که در این دوره سنی با مسایل عدیده ای مواجه هستند و ممکن است با توجه به اقتضاعات سنی خود رفتارهای استقلال طلبانه را از خود نشان بدهند ولی خود از مهارت های لازم برای در چارجوب قرار دادن این مقتضیات رشدی برخوردار نباشند، توجه کافی مبذول نمایند. از این رو ضمن آموزش همگانی برای دانش آموزان برای درک این مسایل رشدی، در صورت لزوم دانش آموزانی که با مشکلات سازگاری بیشتری در این دوره سنی برخوردار هستند باید توسط متخصصان بهداشت روان غربال گری گردند و به صورت انفرادی و تخصصی تر به مسایل و نیازهای آنان توجه گردد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله از تمامی دانش آموزان، معلمان و هم چنین مسئولان آموزش و پرورش که در اجرایی این تحقیق با ما همکاری لازم را داشته اند تشکر و قدردانی به عمل می آورند.

منابع

1. Nazari A M, Aminimanesh S, Shahini A. Family Structure, Parental Monitoring and Affiliation with Delinquent Peers among Male Delinquent and Non-Delinquent Adolescents. rph 2013; 6 (4): 60-68.
2. Kloep M, Güney N, Cok F, Simsek ÖF. Motives for risk-taking in adolescence: A cross-cultural study. Journal of adolescence. 2009; 32(1): 135-151.

های خود در مواجهه با مشکلات و برخورد منطقی با آن، به جای فرار از آن ها و استفاده از انواع مخدر به منظور انکار این مشکلات است. هم چنین مراگ و مس کای (۲۰۱۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند افرادی که همسالانشان مصرف الکل، مواد مخدر و سایر اعمال خلاف قانون را تایید می کنند، سطوح بالاتری از مصرف الکل، مواد مخدر و سایر رفتارهای بزهکارانه را در آینده از خود نشان دادند (۲۸) و این نتیجه با مطالعات شهریار و همکاران (۱۳۹۲) (۲۹)، سنگده و همکاران (۱۳۹۲)، نظری و همکاران (۱۳۹۲) هم خوانی دارد (۱، ۳۰). از جمله محدودیت های این تحقیق، حساسیت مسئولین آموزش و پرورش در زمینه جمع آوری اطلاعات در مورد اعتیاد و عدم موافقت با گویه هایی که برخی از جنبه های رفتار اعتیادی را می سنجد و هم چنین ویژگی اجتماعی و فرهنگی جامعه و ملاحظاتی است که باعث می شود افراد در بسیاری از موارد به ویژه در مورد رفتارهای اعتیادی خود، محافظه کار باشند و بخواهند خودشان را خوب نشان دهند و این موضوع در تحقیق حاضر که در دبیرستان ها انجام شده بیشتر به چشم می خورد و برخی از دانش آموزان از بیم آن که اطلاعات به دست مدیر مدرسه برسد یا همکلاسی او از اطلاعات او باخبر شوند از دادن اطلاعات صحیح طفره می روند. از این رو، نویسندگان این مقاله پیشنهاد می کنند پژوهش هایی با این مؤلفه در مدارس غیر انتفاعی و مناطق مختلف جغرافیایی و در دوره های سنی هم چون جوانی و بزرگسالی انجام دهند. هم چنین پیشنهاد می شود از روش مصاحبه نیز برای کشف تعادل شناختی افراد و هم چنین میزان همشینی نوجوانان با دوستانی که آنان را به سمت رفتار اعتیادی سوق می دهد استفاده شود و داده های حاصل از مصاحبه با داده های حاصل از پرسش نامه مقایسه شود.

3. Bahramnejad A, Rabani-Bavojdan M, Rabani-Bavojdan M. The relationship of metacognitive beliefs and tendency to addiction in sistan and baluchistan university, zahedan, iran. *Addiction & health* 2012; 4(1-2): 65.
4. SEDIGH SR. Risk factors for substance abuse and other adolescent problem behaviors among Iranian high school students. *Iranian Journal Of Social Science* 2004; 22(11): 101-108.
5. Winters KC, Botzet AM, Fahnhorst T. Advances in adolescent substance abuse treatment. *Current psychiatry reports* 2011; 13(5): 416-421.
6. Studies OOoA. Substance use treatment need among adolescents:2003–2004. *The NSDUH Report* 2006; 24.
7. Winters KC, McLellan AT. Adolescent brain development and drug abuse. Philadelphia: Treatment Research Institute 2004.
8. Asgari F, Sadgi A, Ghasemi Jobaneh R, Dargahi SH . Role of Parental Monitoring and Self- Efficacy in Affiliation with Delinquents Peers and High Risk Behaviors of High School Students. *Journal of Criminal Law* 2015; 6(2): 33-48.
9. Paschall MJ, Ringwalt CL, Flewelling RL. Effects of parenting, father absence, and affiliation with delinquent peers on delinquent behavior among African-American male adolescents. *Adolescence* 2003; 38(149): 15.
10. Miller TR, Lestina DC, Smith GS. Injury risk among medically identified alcohol and drug abusers. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. 2001 Jan 1; 25(1):54-9.
11. Azami k. The Role of parenting style and comannionship with peers in juvenile Delinquency in Tehran. [MSc thesis]. University of social welfare and rehabilitation of sciences, 2015.
12. Younesi J . Treatment of mental disorders in children and adolescents. Iran: University of social Welfare and Rehabilitation Sciences Publishers; 2007.
13. Wells A. Emotional disorders and metacognition: Innovative cognitive therapy. John Wiley & Sons 2002 .
14. Festinger L. A theory of social comparison processes. *Human relations* 1954; 7(2): 117-140.
15. Mlak saidi J, Younesi J, Sohrabi F . The Effectiveness of Skills Training to Adjust the Sources of Self-Development on Decreasing the Marriage Conflicts among Women. *Journal of family Counseling & psychotherapy* 2013; 4(1): 29-47.
16. Younesi J, Mohammadi, M. Addiction against addiction. Gulf Internationalmental health conference 2004;Kuwait.
17. Nikkha S, Younesi J, Borjali A. Comparing the effectiveness of the Sources of Self-knowledge And differentiation On promotion mental health Newly divorced women in Tehran. *Journal of social research* 2010; 6(19):179-199.
18. Miller NS, Gold MS. Criminal activity and crack addiction. *International journal of the addictions*. 1994 Jan 1; 29(8):1069-78.
19. Kulig JW. Tobacco, alcohol, and other drugs: the role of the pediatrician in prevention, identification, and management of substance abuse. *Pediatrics*. 2005; 115(3):816-21.
20. Homayouni, A., 2011. The role of personality traits and religious beliefs in tendency to addiction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, pp.851-855.
21. Shahdadi H, Balouchi A, Sarani H, Balouchzehi S. Investigation Tendency to Addiction among High School Students in Southeast of Iran: A cross sectional study. *International Journal of Science and Research*. 2015; 4(9):2-4.
22. Mer hasami Sh. Investigate the role of the family in addiction among youth and adolescents .[BS thesis]. Payam Noor university, 2009.
23. Dargahi Sh, Eaeadi N, Shakermi M, Mohbi H, Gasem zade A. The relationship between parenting and affiliation with delinquent peers In high-risk behaviors for single-parent teens. *Journal of Nasim Health*. 2015; 2(4):1-8.
24. Kaprara D, Servneh J. Self observation and self esteem. *Journal of youth and Adolescence* 2000; 4: 257-273.
25. Woodruff-Borden J, Brothers AJ, Lister SC. Self-focused attention: Commonalities across

- psychopathologies and predictors. Behavioural and Cognitive Psychotherapy. 2001; 29(2): 169-178.
26. Albert B. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. NY.: Prentice-Hall. 1986.
27. Kaplan, sadok . Synopsis of Psychiatry and Behavioral Sciences/ Clinical Psychiatry. Iran: argmand Publishers; 2015.
28. Mrug S, McCay R. Parental and peer disapproval of alcohol use and its relationship to adolescent drinking: Age, gender, and racial differences. Psychology of addictive behaviors. 2013 Sep;27(3):604.
29. Shahriari SH, dastjerdi R, Hojjat zadeh N, keikhai R, Ramazani A . Family function on tendency students towards Addiction and substance abuse. Journal of Rostamineh 2014; 5(4): 59-67.
30. Sangdeh JK, Nazari A, Ahmadi K, Khanzadeh M, Behroozi N. Adolescents' Cigarette Risk Taking: An Interactional Model Including Parental Monitoring and Companionship with Deviant Peers. Journal of Knowledge & Health 2014; 9(1):61-67.